

A demokrácia (félre)értelmezése

A demokrácia alapgondolata, hogy minden ember egyenlő, ezért egyenlő szavazati joggal rendelkezik.

Klasszikus értelmezés szerint az egyenlőség jogi és erkölcsi értelemben értelmezendő. A történelem során ennek megvalósítása volt a cél. Azonban a demokrácia megalapítói, a görögök, ezt nem általánosították széles körben és számos csoportot (pl. nők, betegek, rabszolgák) kizártak az egyenlőségből. Ennek társadalom értékrendi háttere ismeretes, de rendszerelméleti megfontolások is állhattak a háttérben, mint amiről alább beszélünk. Ahhoz alaposabban kellene ismernem a görög filozófusok munkait, hogy okaik háttéréről jobban tudjak nyilatkozni, de az ettől függetlenül létező rendszerelméleti megfontolások kiáltanak a felismerésért.

A demokrácia elméleti célja, hogy a meglevő alternatív lehetőségek közül kiválasszuk azt, ami a többség akarata. Ahhoz azonban, hogy ez működőképes legyen és ne fussunk szakadékba, a fenti egyenlőséget a választás kérdésében nem jog és szociális egyenlőségként kell értelmezni, hanem egyenlő döntési képességként.

Ez a feltétel azonban nem teljesül, objektív okokból nem is teljesülhet.

Bármely döntéshozatal két alapvető elemre épül: intelligencia és tudás. Attól függően, hogy ezek milyen eredőt képeznek az adott egyén esetében (egyéni döntési küszöb), akként képes informált és felelősségteljes döntés hozni.

Minden problémának megvan a maga megértési küszöbszintje, ami alatt az egyén nem képes felelősségteljes döntést hozni (az egyéni döntési küszöb alacsonyabb a megértési küszöbnél). Ha ilyenkor mégis döntésre kényszerül, a küszöbtől lefele távolodva egyre inkább érzelmi döntés születik, ami eltérhet a tényektől és realitástól.

Ellentétben a közvélekedéssel, a demokrácia célja nem az optimális döntés kiválasztása. Ez egy pozitív elvárás csupán, amire törekedni kellene egy egészséges gondolkodásmóddal. Nem is lehet ez a célja, mivel, a rendszer működéséből kifolyólag, a többség választása a döntő. A többség nem képes a legjobb válasz megadására, mivel az speciális tudást igényel, amivel csak azok rendelkeznek akik a témával behatóan foglalkoztak. De tömeg feladata nem is az új megoldás kiagyálása, hanem választás. És itt csatolhatunk vissza a döntési küszöb és tanultság problémaköréhez.

A döntési küszöbszint két komponense közül a természetes intelligencia a populáció veleszületett genetikai adottsága. Ezen változtatni nem igen lehet, ez van, ezzel kell együtt élnünk¹. Mint minden biológiai jellemző (lábmeret, hőtűrés), a populáció természetes intelligenciája sem egységes, egy úgynevezett normál eloszlás, harang görbe mentén alakul. Az összes ember intelligencia átlaga adja a populáció átlagát, amit önkényesen 100 pontnak vesz a pszichológia. Az emberek fele az átlag alatt, másik fele az átlag fölött helyezkedik el egy szimmetrikus eloszlást kialakítva. Az emberiség jellemzője, hogy az összes ember fele az átlagtól 20 pontértékű sávon belül helyezkedik el (90-110). A társadalom negyede tehát 90 pont alatt helyezkedik el. 84 pont alatt az USA hadserege már nem vesz fel meg mosogatni sem, gyakorlatilag szellemileg gyengének tekintjük a delikvenst. Ez a populáció 15%-a (1), lásd az árba kék vonalán.

Látható, hogy a megértési küszöbérték szintjének növekedésével egyre többen esnek el megalapozott döntés képességétől.

Ebből adódóan a intelligencia természetes megoszlása alapvetően megkérdőjelezi a jelenlegi demokráciákban működő egyenlőségi rendszer alkalmasságát.

¹ Ez nem teljesen igaz, az intelligencia néhány eleme gyakorlással javítható, de ez elenyésző a teljes problémához képest.

A döntési készség másik eleme a tudás, melynek összetevői a mi szempontunkból az alapképesség és az információ. Ez a tényező teljes mértékben befolyásolásunk alatt van. Segítségével jelentős tömegeket a döntési küszöbszintjét lehet egy adott probléma küszöbszintje fölé emelni, lásd ábra zöld görbéjét.

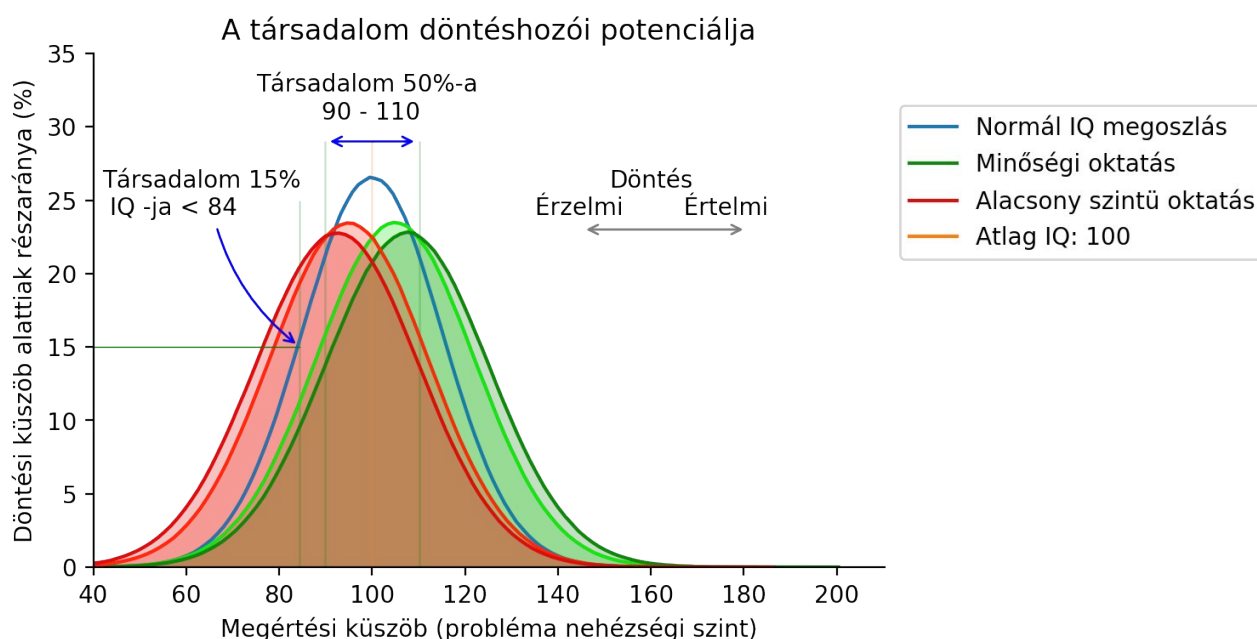
Hiányában azonban még magas intelligencia mellett is képtelenség a racionális döntéshozás. Az alapképesség javítása állami feladatkör az általános és középiskolai oktatáson keresztül, de a családra is jelentős szerep hárul.

Az informáltság már összetettebb probléma, de az állami szerepvállalásnak jelentősége standardok felállításával vagy független, részrehajlás nélküli információ terjesztésével fontos tényező.

Tudás hiányában a döntés újfent az érzelmi alapokra helyeződik az értelmivel szemben. Lásd az ábra piros görbéjét.

Látható tehát, hogy a jelen rendszer a társadalom jelentős rétegeit úgy vontja be a döntéshozatalba, hogy az adott kérdésről esélyük sincs érdemben nyilatkozni, mivel a kérdés megértési küszöbszintje, a komplexitásból függően, általában magasabb, mint az a hármasként az átlag populáció döntéshozatali küszöbszintjéből adódik. Ez oktatással és információ megosztással javítható lenne valamelyest, de a tökéletlenség alapjaiban megmaradna a veleszületett intelligencia korlátja miatt.

Sajnálatos világtendencia azonban, hogy az általános képességi szint hanyatlik (3), a megbízható információt a közösségi médiát kihasználó propaganda hadjáratok veszik át. A "machine learning" automata statisztikai algoritmusok alkalmazásával megvalósul Isaac Asimov-féle pszihohistoria tudományága (2), a tömegek viselkedési mintázataink felismerése és befolyásolási alkalmazása, tovább rontva a döntési egyenlőség és szabadság axiómáját.

Van-e feloldása a problémának?

Alapvető felismerni, hogy mint minden, a társadalmi rendszerek is fejlődésen mennek keresztül. Önhittség lenne azt gondolni, hogy a mostani demokrácia a fejlődés csúcsa, még akkor is, ha jelenleg nincs alternatív megoldás az asztalon.

Ahogy a "Rendszerek válsága" című esszében rámutattam (4) a gazdasági rendszer alapvető átalakulásának szükségességére a zárt rendszer létrejötte okán, ugyanúgy társadalmi fejlődésre is szükségünk van. A két rendszer közös vonása, hogy úgy kell tudatosan kialakítani, hogy a lehető

legjobban lefedje az alapvető emberi személyiség jegyeit. Képes legyen önkontrollra és kezelni tudja a természetesen fellépő devianciákat. A korábbi rendszerek úgy alakultak ki, hogy egy vezető réteg érdekerősítését próbálták megvalósítani, függetlenül az emberi psziché és a környezet sajátosságaitól. Ma már ismerjük annyira magunkat (pszichológia, szociológia, gazdaságtan), hogy ezen ismeretek figyelembe vételével egy fejlettebb - ha nem is hibátlan - rendszert tudunk kialakítani, mely hatékonyan tud működni az alapvető jog és társadalmi egyenlőség paradigmájának megtartása mellett.

A demokrácia számos jelen formájának gyengeségei közül (pl. alulreprezentáltság, gyenge társadalmi kontroll, illiberális tolerancia) a választási rendszer talán a legalapvetőbb.

A jobbítás egyik megközelítése lehet az egyéb területeken (pl. egyetemi oktatás) használt súlyozás bevezetése.

Az elmélet lényege, hogy az egyén szavazatához egy titkos, még az egyén által sem ismert súlyozó faktort rendelődik. A súlyozó faktor személyes adatnak minősül. A faktor az egyén saját teljesítése alapján képződik, melyet szavazókorba lépésekor szerez egy akadémiai konszenzus alapján összeállított tesz alapján. Mintegy érettségi eredmény. Az érettségivel ellentétben azonban, a teszt eredmény önkéntesen megújítható megadott időközönként. A szerzett tudás javíthat vagy ronthat a pontértéken. Persze az eredményt senki sem tudja. A rendszer nem szűr nézőpontokat vagy véleményeket, sem nemi, faji, vallási vagy egyéb megkülönböztetést nem tesz, hanem a tények ismeretét, az esetleges alternatívák és azok hatásának ismeretét, ily módon a döntési képességet, díjazza.

Ezzel a módszerrel senki nem záródik ki a szavazási rendszerből, de elkerülhető, hogy egy érzelmileg túlfűtött 85 pontos egyén véleményének súlya egyenlő legyen egy 115-os szakértőjével egy 110-es döntésküszöbű kérdésben.

Ilyen körülmények között a politikai kampányok a jelenlegi érzelmi befolyásolás helyett az észérvek ütköztetése irányába mozdulna el. Mivel a tudatlanság ereje nem lenne olyan mértékű, mint a jelenlegi rendszerben, a politikának, a mostanival ellentétben, a tanultabb, tájékozottabb társadalom lenne az érdeke.

Ez közel és hosszú távon is az emberiség javát szolgálná.

A fent említett rendszer sem mentes a hibáktól és visszaélési lehetőségektől, továbbfejlesztésre csiszolásra szorul, de alapja lehet továbblépésnek vagy továbbgondolásnak.

1, <https://www.iqcomparisonsite.com/IQtable.aspx>

2, <https://hu.wikipedia.org/wiki/Alap%C3%ADtv%C3%A1ny-tril%C3%B3gia>

3, <https://www.sciencealert.com/iq-scores-falling-in-worrying-reversal-20th-century-intelligence-boom-flynn-effect-intelligence> (Intelligenciáról beszélnek, de ez magába foglalja az oktatást is.)

4. <http://www.simsa.hu>

2020.06.27.